

Саха тылын уруогун тутулун технологическай картата

Уопсай чааһа		
Күнэ –ыйа:		
Учуутал: Тимофеева Ньургустана Ивановна		
Предмет - саха тыла	автордар И.И.Каратаев, Х.Г.Микушина	кылаас – 2 «А»
Уруок темата:	Предмет тугу гынарын көрдөрөр тыл бириэмэнэн уларыытыта.	
Уруокка туттуллар матырыяал		
Уруок сыала:	<p>1. <i>Үөрэтэр сыала:</i> Предмет тугу гынарын көрдөрөр тыл бириэмэнэн уларыытын туһунан бастакы өйдөбүлү биэри.</p> <p>2. <i>Сайыннарар сыала:</i> Предмет тугу гынарын көрдөрөр тыллары бириэмэнэн наардааһын, бириэмэ өйдөбүлүн биэри. Ситимнээх сананы сайыннары.</p> <p>3. <i>Иитэр сыала:</i> Эппиэттиир оҕо санатын өйдөөн истэ үөрэни. Саха тылыгар тапталы иити. Сылгыны иитэринэн киэн туттуу.</p>	
Үөрэх предметин үөрэтии түмүгэ:		
Тустаах үөрэх предметин үөрэтии түмүгэ:	Үөрэх сатабылларын сайыннарыы түмүгэ:	Ытык өйдөбүллэри иңэрии түмүгэ:
-этии ис хоһоонун, тылын-өһүн сыаналанар, албастарын булар, чочуйар, тупсарар;	- сылгы туһунан билиитин- көрүүтүн ханатар, -үлэ араас көрүнэр сыал- сорук	- киһи сайдыылаах уонна ситиһиилээх буоларыгар төрөөбүт тылын суолтатын өйдүүр;

<p>- диалог (кэпсэтии, санаа үллэстии, ыйыталаһыы, о.д.а.) арааһын сатаан туһанар.</p> <p>-саҥа чааһын, этии чилиэнин, судургу этиини булар, быһаарар, наардыыр.</p> <p>-тиэкиһи үчүгэйдик өйдүүр, ырытар, туһанар;</p> <p>- сааһыгар сөп түбэхэр айымныы тылын суолтатын өйдүүр , быһаарар;</p>	<p>туруорунар, былаанныыр, түмүгүн сабабалыыр, үлэтин хонтуруолланар, сыаналана үөрэнэр;</p> <p>-Тылы «сэрэйэр» дьобуру (языковое чутье, чувство языка) сайыннарыы</p> <p>-учебнигынан, эбии матырыйаалынан , тылдытынан үлэлиир;</p> <p>-үлэ кэмигэр бодоруһуу сиэрин тутуһан, бииргэ үлэлиир кыахтанар;</p>	<p>- саха норуотун дьөһөгөйө – сылгы буоларын билэр, ытыктыыр санаата күүһүрэр;</p> <p>- Тылын сайыннараар баҕаны үөскэтии;</p> <p>- Төрөөбүт тылын барҕа баайын сыаналыыр, тыл кэрэтигэр умсугуйар, этигэн тыл күүһүн, кыабын толору туһанарга, тылын-өһүн бэйэтэ сатаан чочуйан, тупсаран, санаатын сиһилии этэргэ, кэпсииргэ дьулуһар.</p> <p>Тугу билэрин-билбэтин, тугу ситэри үөрэтиэхтээбин арааран өйдүүр.</p>
<p>Уруокка туттуллар техникэскэй тэриллэр</p>	<p>компьютер, проектор, экран,</p>	
<p>Учебник аппарата, программа ирдэбилэ</p>	<p>автордар И.И.Каратаев, Х.Г.Микушина Саха тыла 2 кылаас</p>	

Уруок тутула

Уруок түһүмэхтэрэ	Үөрэх предметин үөрэтии түмүктэрэ:	Учуутал оңорор дьайыылары	Үөрэнээччи оңорор дьайыылары
1 түһүмэх. Уруогу тэрийии, сыалы –соругу билиһиннэри.	Бэйэни салайыныы, уруокка тэринии 1. Оҕолор уруокка бэлэмнэрэ 2.Оҕо болҕомтотун тардыы 3.Уруок сыалын толорорго туһаайыы	1.Оҕолор уруокка бэлэмнэрин бэрэбиэркэлээһин 2.Оҕолор болҕомтолорун тардыыга сөптөөх дьайыылары оңоруу: - Үтүө күнүнэн күндү оҕолор. Бары бэйэ-бэйэбитигэр көмөлөсүһэн үлэлиэххэйдии диэн ынҕырабын. 3. Уруок сыалын арыыйыга туһаайыы: - Бу уруоктан эһиги элбэҕи билэн барыах тустааххыт.	-Бэйэ уруокка бэлэмин хонтуруолланыы -Учууталы болҕойон истии; - Үөрбүт – көппүт көрүднээхтэр; -Бэйэ- бэйэлэригэр мичээрдииллэр;
II түһүмэх. Проблема туруоруу.	- уруок тиэмэтин арыйарга интэриэһэ көбөр билиэн – көрүүн баҕарар; - таайар, сабаҕалыыр, тэдниир, ырытар дьобура сайдар; - саха тылыгар ылбыт	-Предмет тугу гынарын көрөдөрөр тыл туһунан тугу билэбит? 1) Предмет тугу гынара хайааһыны көрдөрөр. 2) Тугу гынар?, хайыыр? диэн ыйытыыларга эппиэттиир. 3) Ахсаанынан уларыйар. 4) Этии кэннигэр турар.	- Бүгүн биһиги предмет тугу гынарын көрөдөрөр тыл туһунан өссө сананы билиэхтээх эбиппит.

	<p>билиитин туһанар; - кэпсэтиигэ кыттыһар, санаатын этэр;</p>	<p>- Маладьыастар, онтон көрүҥ эрэ бу предмет тугу гынарын көрөдөрөр тыл туһунан барытын билэр эбиппит дуо? (Суох) - Оччоҕо бүгүн биһиги тугу гынар эбиппитий? Тугу билбиккитин уруок бүтүүтүгэр этиэххит.</p>	
<p>III түһүмэх. Тиэмэбэ киири</p>	<p>- билэр – көрөр дьайыыны оңорор: суруйааччы олобун туһунан истэр, билиитин чопчулуур, хаңатар; - инники ылбыт билиитин туһана үөрэнэр; - кэпсэтиигэ кыттыһар;</p>	<p>-Бу туохха майгыннырый? (халандаарга) -Дьөһөгөй диэн тугуй? Дьөһөгөй диэн сылгы. Биһиги өбүгэлэрбит дьөһөгөйү сыспай сиэллээби былыр былыргыттан иитэн кэлбиттэрэ. Саха киһитэ сиргэ туспут силигэ, окко түспүт оноһуута сылгылыын үөрэ-дьүөрэ, кыттыгас дьылбалаах. Сылгы тыһыынчанан сылларга киһини кытта алтыһан, киһи тыынын таһыгар сылдьан, иччитийии сыһыаныгар иитиллэн, майгы-сигили өттүнэн саамай чугас, эрэллээх доҕорго тэннээх буолбут. Саха омугун кытта биир буоларын бэлиэтигэр государственнай гербэбэ</p>	<p>Дьөһөгөй туһунан истэр. Бэйэтин билиитин байытарыгар дьулуһар.</p>

		<p>былаахтаах ат баар.</p> <p>Мин эһиэхэ кыра кэһиилээх кэллим көрүөххэйинг эрэ. Киинэ көрдөрөбүн.</p>	
<p>IV түһүмэх.</p> <p>Уруок</p> <p>тиэмэтин</p> <p>арыйыы.</p>	<p>- учуутал соруудабын толорорго тэринэр;</p> <p>-этии сабаланыыта туох туһунан суруллубутун өйдүүргэ бэйэтин салайынар;</p> <p>-этиилэри быһаарарга санаатын үллэстэр;</p> <p>- инники ылбыт билиитин билиңди ылбыт билиитигэр тэңниир;</p>	<p>-Мин эһиэхэ этии абаллым, туох туһунан буолуой? Бу этиини ситэри суруйбатахпын ону эһиги ситэрэнбиэриэхтээхит. Тэтэрээппитин арыдыбыт.</p> <p>-Тэтэрээппитин сөпкө сытыарабыт, сиспитин көннөрөбүт. Этиини тэтэрээппитигэр ситэрэн суруйабыт.</p> <p>- Ким дуоскаба тахсан суруйуой?</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 10px auto; width: fit-content;"> <p>Аҕам сылгыны...</p> </div> <p>- Өссө ким атыннык суруйда? (тахсан суруйан иһэллэр)</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 10px auto; width: fit-content;"> <p>Аҕам сылгыны иитэр. Аҕам сылгыны ииппитэ. Аҕам сылгыны иитиэбэ.</p> </div> <p>- Бу этиилэр тэннэр дуо?</p>	<p>Оҕолор ситэри суруллубатах этиини ситэрэллэр.</p> <p>Онорбут этиилэрин өйдүүргэ кыһаллаллар.</p> <p>Тэннээн көрөллөр</p>
		<p><u>Ситуация №1.</u></p>	

		<p>- Биир да оџо атыннык суруйбатах буоллабына.</p> <p>- Атын 2-с кылааска үөрэнэр уол арыый атыннык суруйбут. - Хайдах суруйбута буолуой? Өссө толкуйдаан баран ситэрэн көрүн эрэ.</p> <p><u>Ситуация №2.</u></p> <p>Предмет тугу гынарын көрдөрөр тыллары үһүөннэрин булбут буоллахтарына.</p> <p>Үс этиини дуоскаба суруйаллар.</p> <p>Абам сылгыны иитэр.</p> <p>Абам сылгыны ииппитэ.</p> <p>Абам сылгыны иитиэбэ.</p> <p>- Бу этиилэри тэннэр дуо?</p> <p>(Оболор хаһан буолбутун этэн истэхтэрин аайытын таблицаба суруйан иһэбит)</p> <p><u>Ситуация №3.</u></p> <p>Өскөтүн ааспыт уонна билинни бириэмэбэ турар предмет тугу гынарын көрдөрөр тыллары эттэхтэринэ.</p>	
--	--	---	--

		<p>- Предмет тугу гынарын көрдөрөр тылы өссө хайдах атыннык этиэххэ сөбүй?</p> <p>Эмиэ таблицаҕа суруйан иһэбит, 3-с көстүбэт.</p> <p>- Ол аата предмет тугу көрдөрөр тыллар хайдах уларыаллар эбитий?</p> <p>(Билигин буола турар, урут буолбут уонна хойут буолар бириэмэнэн уларыар эбит).</p> <p>- Үчүгэйдик үлэлээтигит, билигин кыратык сынньаныаххайыҥ.</p>	
<p>III. Сынньалан кэм.</p>		<p>Музыка холбоон үнкүүлэтэбин.</p>	

<p>IV.Сана теманы чинэтии.</p>	<p>- бэйэ- бэйэлэрин истиһэр убаастаһар үөрүйэхтэрэ сайдар; - сыаналыы, санааларын этэ үөрэнэллэр;</p>	<p>Барыа, ыллыыр, көрбүтэ, истиэ, суунар, аахпыта, суруйбута, оонньоо, кутар, кэпсиэ, куппута, тикпитэ, уһаммыта, суоттуур. - Бу тыллары бириэмэнэн наардаан.</p>			<p>Бииргэ үөрэнэр-алтыһар оболоругар убаастабыллаахтык сыһыаннаһыта.</p>
	<p>Билигинни бириэмэ</p>	<p>Ааспыт бириэмэ</p>	<p>Кэлэр бириэмэ</p>		
	<p>ыллыыр</p>	<p>көрбүтэ</p>	<p>барыа</p>		
	<p>(Интерактивнай дуоска көмөтүнэн бу үлэни таблицаҕа сааһылаан биэрэбит). Пааранан үлэ. - Билигин мин эһиэхэ тыл биэриэм, ону боруобалаан көрүөххэйин эрэ бириэмэнэн арааран. Бэрэбиэркэлэнэбит.</p>			<p>Пааранан үлэлэхэр, санааны толору этэр. -Кэпсэтэр кэмңэ бэйэ көрбүтүн, истибитин сииһилии сэхэргиир. Биир сыаллаах-соруктаах дьонун кытта таһаарыылаахтык, ке- дьюустээхтик улэлиир уеруйэхтэнэр</p>	

<p>V. Уруок түмүгэ.</p>	<p>-Саха тыла баайын, дыктитин, кэрэтин туһунан санааларын аһаҕастык этэллэр; - Уруок бүтүүтэ бэйэлэрин сыаналана үөрэнэллэр: уруокка тугу билбиттэрин, сатаабыттарын эбэтэр туох табыллыбатабын хонтуруолланаллар.</p>	<p>- Уруок сабаланыытыгар биһиги тугу билиэхпит диэбиппитий? (туох эрэ сананы) - Тугу биллибитий? (Предмет тугу гынарын көрдөрөр тыл бириэмэнэн уларыцар эбит) - Дьэ, көрдүбүт. Билбиппитин арыйыбын. Бу тема туһунан барытын биллибит дуо? Аныгыскы уруокка эмиэ бу тема туһунан атыны билиэххит. - Бүгүн бары наһаа үчүгэйдик үлэлээтигит. -Төрөөбүт төрүт тылгытын өссө диринэтэн үөрэтин, саха тыла дыктитилэрэ өссө элбэх, ону уруок аайы кини кистэлэнин арыйан билэн иһин, таптаан, харыстаан.</p>	<p>Уруок түмүгэр бэйэтин санаатын бэлэм этиини ситэрэн этэр. Уруокка туох саңаны билбитин иһитиннэрэр, санаа атастаһар.</p>
--------------------------------	---	---	---